

zelfde recht doen. Wat het kerkelijk

kerk er een dit te Am- Ze kan een een bouw- jongens op eek aanleg- charteren, aar erf bou- itecten en a een assu- Joden. Ze ortom, er is nstituteerde og doen, of

kerk ook een Facul- Seminarie strekt niet voor elke chappen, dat alles. Maar op eerde kerk wat ze van en kan het and waarop

t op zekere o het niet n dat ex- len, staat volkomen en lijn, lijk.

oordeel in na te hou- n kwam Nu hangt kkerij met worden er e bejagen, te helpen. hier met- tusschen otheek of er op na- otheek en el op één- particulier Recepten ook komt ik uit het

een kerk- t ze en s enz. in over plan dit uit, en aan den eeft. Doch Meer dan zigen kos- staat ook erwijderd len liturg- ond, dat e gemati- vinci- gunde en

erde ker- derwijs in dat daar rzakelijk t, ouder- kerk be- , evenals ging. De niet uit e. Al be- wijderde- men ook eksch en tar recht of toe de kerk, t met ge- dan ook

k al deze hoeft ze ers hou- uwerijen op na om- an onze gel zelfs gaan, als doen, en als zij, urantie, z. drein- Maar iemand datgene n doen, ze het os naar ief, dit, om- misver-

het din- mbt, en hieden, en der e, en de 26. Din- vorden, er ver- zeten, oprich- het n bier- ie, een

nu om- uerde ticulier e cate- en zoo net de uerde ing in

te houden. En de derde categorie omvat al datgene, wat uitsluitend bij het particulier initiatief hoort, en waarbij op niets kerkelijks is te letten.

Nu behoort het stichten van een Universiteit, van een Faculteit, van een Seminarie, zoodra we op Christelijk erf staan, tot de tweede categorie.

Noch de Universiteit, noch de Faculteit, noch het Seminarie werkt *ambtelijk*, in den zin van het kerkelijk ambt. Maar wel bestaat er tusschen het onderwijs dat gegeven wordt aan de Universiteit, de Faculteit en op het Seminarie zeker verband met het ambt. Het sterkst voor de Theologische Faculteit, maar toch in den wortel der zaak voor alle Faculteiten. Dit kan eerst later worden toegelicht, doch wordt hier voorschands toch reeds geconstateerd.

Sticht nu de geïnstituteerde kerk zelve een Universiteit, Faculteit of Seminarie, dan zorgt ze uit eigen hoofde, dat dat zekere verband met het ambt tot zijn recht komt. Daarentegen, neemt ze *niet* zelve het initiatief, dan legt ze dit verband voor zooveel noodig contractueel.

Maar hetzij ze het één, hetzij ze het ander doet, noch de Universiteit, noch de Faculteit, noch het Seminarie *komt uit het ambt* op, en heeft alzoo zijn wortel *niet* in de geïnstituteerde kerk, maar in de kerk als organisatie.

Natuurlijk redeneeren we hier niet met hen, die een *ambtelijke Theologie* verdedigen, ook al verstaan we zeer wel, dat er altoos enkelen zijn, die hier op aandringen. We plaatsen ons voor ditmaal in ons vertoog op het standpunt dat officieel door onze kerken is ingenomen, en op dit standpunt is de Theologie *niet-ambtelijk*.

Maar dan staat ook vast, dat zoowel de Vrije Universiteit met haar Theologische Faculteit, als de School van Kampen, haar wetenschappelijk leven, niet uit de kerk als *instituut*, maar uit de kerk als *organisme* trekken en afleiden. Dat beide in organischen zin kerkelijk zijn. En dat waar de Theologische School van Kampen van de geïnstituteerde kerken uitgaat, dit alleen plaats grijpt krachtens het recht dat ook de geïnstituteerde kerk heeft, om het particulier initiatief zelve uit te oefenen.

Van de „opleiding“ spreken we nu nog niet. „Opleiding“ is *aanwending* van wetenschap. Maar de wetenschap zelve, die zal aangewend worden, en met haar de wetenschap der Theologie, die één geheel met haar vormt, is een vrucht die groeit op den akker van het organisme der kerk, niet op den akker van de kerk als instituut.

Het niet-Christelijk erf laten we daarbij buiten beschouwing. Dit zou ons op een geheel ander onderwerp brengen. Hier moet voet bij stuk gehouden. En heel deze kwestie der *inbegreep* is opgekomen onder mannen, die beiderzijds beslist en verkant op het Christelijk erf staan, en dus ook aan de Wetenschap, d.i. aan alle wetenschap, den eisch stellen, dat ze sta op den bodem van Gods Woord, en zulks nader naar die alleen waar opvatting van Gods Woord, die haar beste uitdrukking vindt in de Gereformeerde beginselen.

We verlaten dus geen oogenblik het kerkelijk terrein, maar trekken ons evenmin terug binnen dat kleine deel van het kerkelijk terrein, dat binnen de palissaden van het instituut ligt.

We hebben alzoo twee grenzen. Rechts de grenzen aangeduid door de palissaden van het instituut. Links de grens die loopt, waar objectief de autoriteit van het Woord en subjectief de werking der verlichting, die vrucht van wedergeboorte is, eindigt.

De kerk als organisme, in dien zin, omvat de volheid van ons menschelek leven, en leidt dat leven voor zoover het met den Christelijken doop gedoopt is.

Een der uitingen nu van dat leven, en wel van het bewustzijnsleven, is de *wetenschap*, die door Christus niet ambtelijk georganiseerd is, maar die onder de organische heerschappij van den Heiligen Geest staat.

Zij het nu al, dat men aan de Theologie zeker eigenaardig karakter toekent, toch kan het organisch verband tusschen de Wetenschap en de Theologie niet geloofend worden, of de Theologie houdt op *wetenschap* te zijn.

Dit is ons dan ook betwist, wel te verstaan door de ongelooventen. In onze kerken daarentegen is daver niemand opgetreden, die de verdediging op zich nam van de stelling, dat de Theologie *geen* wetenschap is.

Voorshands gaan we daarom op dit geschilpunt niet in, maar spreken uitgaande van de onderstelling, dat de Theologie geëerd wordt als een *wetenschap*; diensvolgens met de wetenschap in organisch verband staat; en alzoo opkomt niet uit de Kerk als instituut, maar uit de *Kerk als organisme*.

Onze Eeredienst.

XLVIII.

Gelijk door Dr. H. H. Kuyper in ons No. 1092 zoo nauwkeurig is aangegeven, had reeds van Calvijn's dagen af de voorlezing der Wet plaats, niet in het teeken van *Vraag 3*, maar in het teeken van het *Derde deel* van den Heideberger Catechismus.

Het zij ons geoorloofd de resümte van zijn zoo belangrijk opstel hier in te lasseten.

Of de Gereformeerde liturgie op dit punt krachtens het Gereformeerde beginsel werkelijk berisping eischt, zal later in de artikelen over de liturgie worden uiteengezet. Wat wij thans alleen wilden aantoonen, om tot behoedzaamheid in het afbreken te nagaan, is ¹°, aan wien deze gewoonte in onze Gereformeerde kerken te danken is; ²°, waarom dit gebruik karakteristiek is voor de Gereformeerde liturgie; en ³°, welke belangrijke plaats oorspronkelijk aan dit voorlezen der Wet in den Gereformeerden eeredienst werd geschonken.

De gewoonte om de Wet elke Zondag voor te lezen is niet eerst in later tijd in onze Gereformeerde kerken opgekomen, maar laat zich vervolgen zoolang er een Gereformeerde kerk bestaat en valt met haar oorsprong saam. En dit is te omerkelijker, omdat wij in dit voorlezen der Wet niet te doen hebben met een Roomsche traditie, die gedachteloos gehandhaafd of liever geduld bleef, maar met een instelling, waarvan het vaderschap omnium consensu aan Calvijn zelf moet worden toegeschreven.

Nadat aldus de „inleidende dienst“ was afgevoerd, volgde een kort gebed om zegen bij de predikatie des Woords, welk gebed sloot met het Onze Vader. Na de predikatie volgde het dankgebed, waarin tegelijk de nood der Christenheid aan God werd opgedragen. De gemeente zong nog een psalm en keerde, na den zegen ontvangen te hebben, naar huis. Over de Geeloofsbelijdenis spreekt de liturgie van Calvijn niet, maar, indien Valerandus Pollanus getrouwe weergeeft wat te Straatsburg geschiedde, dan werd de Geeloofsbelijdenis gelezen na de *predikatie*. Ook in de liturgie van de Palz heeft zij daar haar plaats. Kerst Dathen bracht haar over aan het slot van het gebed vóór de predikatie, en later werd in de Nederlandsche kerken het gebruik algemeen om de Geeloofsbelijdenis in de middag of avondpredikatie te lezen. Ook het bekende besluit der Synode van Dordrecht in 1574 genomen, dat de Geeloofsbelijdenis 's morgens en de Wet 's middags zou gelezen worden, heeft hierin geen verandering gebracht. De gewoonte bleef 's morgens de wet en 's avonds de geeloofsbelijdenis.

Hiermede is de gang van Calvijn's liturgie geschilderd. De gedachte, die aan haar ten grondslag ligt, zal daarmede duidelijk zijn.

Waar de gemeente vergaderd is de eerste roeping zich te verootmoedigen voor God. Men komt als zondaren voor zijn heilig aangezicht. Erkenning van schuld en de bede om genade gaat daarom voorop.

Maar de gemeente is niet een gemeente van heilzoekenden. De kerk is niet Heilanstalt, maar Heilgemeenschap. Het is de vergadering der geloovigen. Daarom wordt de vergiffenis der zonden aan de geloovigen verkondigd in den naam des Heeren.

Daaruit volgt vanzelf de roeping van dankbaarheid. Wie genade ontving behoort heilig te leven. Bij de absolute vrucht daarom de voorlezing der Wet. Ook daarbij trilt nog in het Kyrie Eleison, het: Heere erbarm U, de heugenis der zonde na, maar de overhand heeft de bede: Schrijf uw Wet in onze harten, opdat wij leven als uwe kinderen, de bede om heiligmaking.

Dan volgt de bediening des Woords met vóór- en nagebed, waarin het Onze Vader als het eigenlijke gebed der gemeente wordt opgenomen, letterlijk in het vóór- en met omschrijving in het nagebed.

De Apostolische Geeloofsbelijdenis, waarin de gemeente haar algemeen ongetwijfeld, Christelijk geloof belijdt, is het slotakkoord. Het is een weerklink op het gepredikte Woord; het „Amen, wij gelooven“, dat de gemeente na het beluisteren van Gods Evangelie voelt oprijzen in haar hart en uitsprekt met haar lippen. Want het geloof is uit het gehoor, en het gehoor uit het gepredikte Woord.

Maar het laatste woord is niet het Amen der gemeente, het is de Hoogerpresterlijke zegen, waarmee de gemeente der geloovigen in vrede wordt heengezonden.

Heeft Ebrard te veel gezegd, toen hij 'de liturgie van Calvijn als een meesterstuk van „grossartiger Einfachheit“ prees?

Hieruit blijkt tevens, dat de keuze van *vóór- of na* de predikatie, op welker spil wij in een vorig betoog het godding stelden, nog een wijziging toelaat, en nog scherper kan gesteld worden, als de keuze tusschen de Wet als prikkel tot *schuldbelijdenis* en de Wet als regel der *dankbaarheid*. Wie historisch op Calvijn teruggaat, moet dit zelfs doen, want Calvijn nam de Wet zeer beslist als regel der dankbaarheid, en liet haar voorlezing nochtans vóór de predikatie plaats grijpen.

Dat wij, in afwijking hiervan, de keuze stelden: vóór of na de predikatie, heeft dan ook daarin zijn grond, dat de *XII Geeloofsartikelen* en de *Wet* ons voorkomen in andere orde te moeten volgen, dan Calvijn dit vooralsnog in praktijk bracht.

Hoewel we toch instemmen met den lof door Ebrard o. a. aan Calvijn toegebracht voor zijn rijken liturgischen zin, en al kan tegenover de verachters der Liturgie niet genoeg op Calvijn's woord en voorbeeld gewezen worden, toch volgt hieruit nog geenszins, dat de keuze van volgorde, die Calvijn deed, onberispelijk was.

We willen dan ook reden geven, waarom o. i. Calvijn's methode op dit punt verbetering vraagt.

In de hoofdzak had Calvijn onbetwistbaar gelijk.

Is de schare in het kerkgebouw, niet een groep hoorders, maar een „vergadering der geloovigen“, dan kan de Wet niet onder hen optreden als een *tuchtmeester tot Christus*.

Dat is wel haar roeping bij een Evangelisatie of bij Missie, maar niet in een vergadering van mannen en vrouwen, die juist daarom saamkomen, omdat ze belijden tot Christus gekomen te zijn.

Want wel ontkennen we niet, dat ook de geloovigen nog telkens door den spiegel der Wet in hun schuldbeef verdiept worden, noch ook dat er in de kerk vele onbekenden met opkomen, die nog niet met bewust geloof tot Christus gekomen zijn, maar dit verandert daarom het karakter der *vergadering* niet, en kan er dan ook nooit het stempel op drukken.

In de Liturgie nu geeft het karakter der vergadering den toon aan. Het onvolkomene komt in de *predikatie* aan de orde. Is en blijft alzoo het karakter der vergadering, dat ze het stempel draagt van een *vergadering van geloovigen* te zijn, dan kan ze als *vergadering* niet nog pas tot Christus geropen worden.

Ebrard's opmerking, dat de XII Geeloofsartikelen, en niet de Wet, na de predikatie komen, omdat het geloof uit het gehoor is, munt dan ook niet uit door juistheid. Paulus toch bedoelt in Rom. 10 niet de predikatie onder hen die reeds gelooven, maar het *kerygma* dat tot Heidenen en Joden uitgaat.

In een vergadering der geloovigen daarentegen weerklinkt de Wet als Goddelijke regel der *dankbaarheid*, en wel als regel

der dankbaarheid voor de *praktijk des levens*.

Nu gaan de geloovigen tot de praktijk des levens over, niet vóór de predikatie, maar na de predikatie, als ze het kerkgebouw verlaten.

Daar, bij het verlaten van het kerkgebouw, en bij het terugkeeren tot de praktijk des levens, is alzoo de logische en natuurlijke plaats, om den regel der dankbaarheid, d. i. de Wet, te laten uitgaan.

Of men daarvoor nu de éne maal de volle Wet, en de andere maal het kort summier der Wet neemt, doet niet ter zake. Hoofdzak is maar dat de gemeente bij haar teruggaan in het leven, vóór de zegen spreuk, aan den regel der dankbaarheid herinnerd worde.

Ieder zal toestemmen dat dit de natuurlijke volgorde is.

Volgt men daarentegen Calvijn's methode, dan krijgt men eerst de *schuldbelijdenis*, daarop de *absolute*, en dan kwam de *Wet*, niet als gesproken tot de geloovigen, maar als door hen *gezeggen*, bij elk vers met een *Kyrie Eleison* afgewisseld, en besloten door een bede om *heiligmaking*. Daarna kwam dan de predikatie, door kort gebed ingeleid. Straks volgden de Geeloofsartikelen. En zoo ging men, na den zegen ontvangen te hebben, uiteen.

Dit nu loopt uitnemend, indien men dezen Liturgischen dienst als een afzonderlijk deel neemt, en van de predikatie als tweede deel losmaakt. Dan toch moet in de Liturgische deel niet alleen schuldbelijdenis en absolute, maar ook de regel der dankbaarheid voorkomen. Doch dan moet daarin ook de belijdenis der XII Geeloofsartikelen worden opgenomen. Eerst zou ware de Liturgische dienst compleet.

Doet men dit daarentegen niet, en plaatst men de XII Geeloofsartikelen na de predikatie, dan loopt de Liturgie niet af, dan vormt de Liturgische dienst *geen* afzonderlijk geheel, dan wordt, gelijk het hoort, de geheele dienst in één Liturgisch kader ingesloten, beginnende met het *totum* en pasingende met den *zegen*. Doch dan vervalt ook alle reden, waarom de regel der dankbaarheid vlak op de absolute zou volgen, en door de predikatie uit de herinnering zou worden teruggedrongen, tegen het oogenblik dat men het leven weer ingaat.

Daar komt bij, dat Calvijn zelf op die wijs de Wet niet in haar eigenlijke karakter als regel der dankbaarheid kon handhaven, ze toch weer tienmaal door het *Heere, erbarm u onzer!* laat afwisselen, en haar dus toch weer als prikkel tot schuldbelijdenis laat optreden.

Zoo worden de juiste grenzen uitgewischt, schuldbelijdenis en dankbaarheid vloeien door elkander, en de stemming die men te voorschijn wil roepen, wordt verward.

Van tweeën één toch, de absolute heeft zin of geen zin.

Heeft ze zin, dan slaat ze terug op de afgelegde schuldbelijdenis, en kan men op dat oogenblik de geloovigen niet meer in de stemming van het *Kyrie Eleison* laten terugzinken.

De absolute moet vrijmaken. Vrij van het drukkend gevoel van schuld. En is dat doel werkelijk bereikt, dan is het onzuiver toch de gemeente onmiddellijk daarop weer tienmaal om schuldvergifenis te laten smeeken.

Dan beduidt dit, dat de gemeente de absolute *niet* aanneemt, er niet in *geloof*t, en daarom toch om schuldvergifenis, keer op keer, blijft roepen.

Alsdan zou de eerst niet aangenomen absolute, na dat tienvoudig smeeken, om zondevergeving, moeten herhaald worden.

Want wel kan men zeggen, dat het *Kyrie Eleison* niet uitsluitend doelt op schuldvergifenis, maar op hulpe bij de Wetsvolbrenging, zoolks ook de Engelse Liturgie dit geeft, maar dit gaat tegen de betekenis van het woord in. *Eleison* doelt op verzoenende genade. Zeer terecht merkt Dr. H. H. Kuyper dan ook op, dat hier nogmaals de toon van *schuldbelijdenis* te beluisteren viel, en juist dat nu is met de wezenlijke aanvaarding van de absolute niet te rijmen.

Ook in de apostolische epistolaire predikatie komt de prediking van den regel der dankbaarheid altoos achteraan, na de predikatie des Evangeliums.

Schier elk prediker gevoelt zich gedrongen, op het slot zijner predikatie in een vermanenden toon te komen, en tot het stuk der dankbaarheid over te gaan. En juist aan dit paraenetisch slot der predikatie sluit zich dan de Wet zoo gereedelijk aan.

Vooraf het „zingen“ van de Wet achten we een misgreep.

De Wet zingen we niet elkander toe, maar ze wordt ons in den Naam des Heeren HEEREN, en dus door zijn Dienaren voorgedragen.

Altmaal redenen, waarom we, in afwijking van Calvijn, de Wet als regel der dankbaarheid oordeelen beter geplaatst te worden na, dan voor de predikatie.

Uit de Pers.

Zoo dikwijls de Opleidingskwestie onder Gereformeerden aan de orde komt, heeft met name Dr. H. H. Kuyper stem in het kapittel, die, gelijk men weet, de eenige, zoo hier te lande als in het buitenland, is, die deze kwestie historisch heeft toegelicht.

Van zijn hand nu lezen we in de *Friesche Kerkbode* dit:

Er bestaat tweërlei opleiding tot den Dienst des Woords, de éne aan onze kerkelijke School, de andere aan de Theol. fac. der Vrije Universiteit. Deze gedeeltheid werkt onder de bestaande omstandigheden schadelijk. Daarover zijn allen het eens. Er moet dus een uitweg gezocht worden om beide inrichtingen te laten samenwerken. Maar dit mag niet geschieden, doordat de Theol. faculteit aan de kerkelijke School, of de kerkelijke School aan de Theol. fac. wordt opgevoerd. Beide moeten ge-

handhaafd blijven. En het voorstel van Prof. Bavinck doet dit niet. De Theol. fac. der Vrije Univ. wordt opgeheven en vervangen door de kerkelijke School. Van daar ons protest.

Ten onrechte heeft men in onze pers dit protest op rekening geschoven van zekere „sympathieën“, die bij onze redactie zouden worden gevonden. Het thans hangende vraagstuk heeft met A of B, of wil men liever met de vroegere onderscheiding van Christelijk Gereformeerd en Nederduitsch Gereformeerd niets uitstaande. De Vrije Universiteit bestond voor iemand aan de Dolantie ook maar in de verte dacht; de gedachte in haar belichaamd heeft niet de Dolantie niets uitstaande. Er zijn mannen geweest onder de leiders der Dolantie, om nu zelfs één naam te noemen, Dr. Ploos van Amstel, die principieel tegen het denkbeeld eener Vrije Universiteit waren. Gehant en geheel meegingen met hen, die oordeelden, dat de Kerk van Christus geropen was Hooger Onderwijs te geven. En wel is het waar, dat de Theologische School te Kampen een vrucht was van de Schieding van 1834, maar, gelijk Prof. Bavinck met de stukken heeft aangevoerd, is tot kort vóór de saamsmelting door geen enkele Synode ooit uitgesproken, dat hierin een dogma, een beginsel stak, als mocht de kerk alleen hare Dienaren des Woords opleiden. Prof. Bavinck zelf wil van zulk een dogma of beginsel niets weten, en spreekt ook in de brochure, gelijk zoo vaak reeds vroeger, openlijk uit, dat hij de souverainiteit van de wetenschap in haar eigen kring volmondig erkent. Het is dus beslist onjuist, wanneer men het voorstel, alsof de strijd hier ging tusschen Dolantie en Separatie, A en B. Het gaat om de vraag of de opleiding tot den Dienst des Woords volgens het Gereformeerd beginsel kerkelijk moet zijn of niet.

Juist daarom hebben wij tegen het voorstel van Prof. Bavinck een principieel verweer. Want al bedoelt Prof. Bavinck dit niet en al zegt hij dit duidelijk en herhaaldelijk, wanneer de Synode zijn voorstel aanneemt, en de Theol. fac. aan de Vrije Universiteit wordt opgeheven en vervangen door de kerkelijke school, dan heeft het beginsel van een zuivere kerkelijke opleiding een besluiten triumf behaald en het beginsel eener vrije en zelfstandige Hoogeschool van Wetenschap heeft het in de praktijk afgelegd. Grootmoedigheidshalve moge aan de Universiteit het recht blijven toegerekend, als zij eens teer ruim bij kas is en de toevloed van geschikte personen voor het Hoogleraar aanstel buitengewoon groot, een eigen Theologische faculteit op te richten, zult een concessie brengen een glimlach om de lippen. Heeft de kerkelijke school de Theol. faculteit eenmaal vervangen, dan is de Theol. faculteit voor goed dood. Ieder, die eenigermate op de hoogte is met den werkelijken toestand van zaken, zal dit volmondig beaamen. De schoonste toekomst-musiek brengt ons in dit opzicht geen de minste illusie.

Dat een blik op de gevolgen van het voorstel van Prof. Bavinck niet onjuist is, moge een sterk sprekend feit bewijzen. Juist die mannen, die principieel vóór de kerkelijke opleiding strijden, en die in 1893 het ludus den kringstomp hebben geblijven tegen het toen ingediende voorstel, hebben thans het nieuwe plan met de volste sympathie en de hartelijkste instemming begroet. Zij hebben gezeeld, en volkomen terecht, dat in dit voorstel hun geschiedde, werd al wat hun hart begeerde. Maar is het dan wonder dat wij, die even beslist voor de vrijheid van het Hooger Onderwijs strijden, als bij intentie gevoeld hebben, dat deze voorslag het Trojaansche paard binnen de veste onzer Vrije Universiteit zou brengen en daarom van niet al hebben gewaarschuwd?

Wij willen gaarne, dat het zeer ernstige en ingrijpende vraagstuk, dat aan deze kwestie ten grondslag ligt, rond en open in de kerkelijke pers en op de kerkelijke vergaderingen besproken worde. Al heeft men in 1892 bedongen, dat de beide beginselen: kerkelijke opleiding en vrije studie in de praktijk erkend worden, dit sluit allerminst uit, dat over de beginselvraag niet zou mogen gediscussieerd worden, en dat de Synode zich nooit over deze kwestie zou mogen uitspreken. Wordt door de voorstanders eener kerkelijke opleiding het geding aan de orde gesteld, dan vertrouwen wij op de kracht der Gereformeerde beginselen, op de duidelijke stem der historie, op de leiding Gods bovenal, dat het rechte beginsel zelve zal. Geen enkel Gereformeerd theoloog van naam heeft ooit geleerd, dat de kerk geropen was, de beoefening der Theologie aan de Universiteit uit handen te nemen. Ieder kenner der historie weet, dat Calvijn, Zwilling en al degenen, die op de Reformatie invloed hebben gehad, de bestaande kerkelijke scholen, waar de Roomsche kerk haar dienaren opleide, heeft afgeschaft en vervangen door Universiteiten. Door ondergeteekende is dit in zijne studie over de opleiding tot den Dienst des Woords met de feiten bewezen en die feiten zijn door niemand weerlegd. Men heeft er zelfs geen poging toe aangewend, het beginsel, dat alleen de kerk theologie zou mogen onderwijzen, indien het een Gereformeerd beginsel is, in spijkpluimeneu eerst in deze eeuw ontdekt en lijnrecht in strijd met wat in vroeger eeuw door alle Geref. kerken is gedaan.

Een strijd op dit punt vreezen wij dus niet. Wij zullen dankbaar zijn, wanneer ons de kans wordt geboden, beginsel tegen beginsel te stellen. Maar wat wij wel vreezen is, dat door een zoogenaamd praktische regeling van de bestaande moeilijkheden feitelijk een principieel beslissing zou genomen worden, zonder dat de gelegenheid tot een principieel strijd ons daarbij werd gegund.

Men acht daarom het belang van deze kwestie niet gering. De Geref. kerken in Nederland hebben van God den Heere een hooge roeping ontvangen. Noch in Duitschland, noch in Hongarije, noch in Frankrijk, noch in Zwitserland, noch in Schotland, noch zelfs in Amerika heeft het Calvinisme zoo gelukkig en zulk een diepe betekenis gehad voor heel de wereld als in Nederland. Op onze erve is het eenige Gereformeerde concilie saamgekomen, waar de Gereformeerde leer het uiverst, het scherpst belijdt, het schitterendst is beleiden.

Nu het Calvinisme, na jaren lang te hebben gestuimeld, weer met nieuwe kracht ontwaakt in, opnieuw een brede plaats gaat innemen in de historie en zijn onverwoestbare levenskracht weer toont, is aan Nederland weder de ere geschonken, daarbij op menig gebied den toon aan te geven. Amerika, Schotland en zelfs voor een deel Duitschland erkennen dankbaar het licht, dat in ons land van den kandelaar straalt.

Maar deze ere legt ons een dubbel ernstige taak op de schouders. Zij eischt, dat de fundamenteën op elk gebied niet dan na ernstig nadenken, met volkomen tot bewustzijn gekomen overtuiging zullen gelegd worden, zoodat er werkelijk sprake kan zijn van een *principiële* daad.

Zoo ligt het metterdaad principieel. Maar natuurlijk hiermede is nog het laatste woord niet gesproken.

Bedoeld is thans een *compromis*.

Officiële Berichten.

(Met verwerking uit het Kerkblad van 24 Maart '99.)

DEP. CORR. MET DE OVERHEID.

Deputaten van de Gereformeerde kerken voor de correspondentie met de *Hooge Overheid* vestigen de aandacht van Kerkeraden op het volgende:

Misschien ontving een kerkeraad in de vorige maand van den *ontvanger der directe belastingen* een aanslagbiljet om een zekere *zonnegrondbelasting* te betalen voor kerk, of voor pastorie, of voor beide, over het loopende jaar. Staan echter die belastingen niet op naam van *een* of *meer* kerkeraden, of op naam van een *vereniging*, of op naam van de *kerkelijke* kerk, maar op naam van de *Gereformeerde kerk* (of de gemeente) zelve, dan geschiedt die aanslag onwettig en kan

de kerk er vrij van komen. Vandaar dat de jongste *Generale Synode van Middelburg*, zie no. 6 van art. 178 harer acta, besloot: „de kerkeraden er op te wijzen, dat zij voor kerken en pastorieën, die op naam hunner kerken staan, overeenkomstig art. 358 der Wet van 26 Mei 1879, vrijdom van grondbelasting kunnen verkrijgen.“

Naar dat art. der wet kan dit ook verzeegen worden voor gebouwen *niet* uitsluitend dienende voor kerken, alsmede voor begraaftuinen.

Om een of ander te verkrijgen heeft de kerkeraad:

1. van den betrokken ontvanger te vragen een dubbel van zijn aanslagbiljet;
2. een adres, op ongezegd papier, op te stellen, in hoofdzaak, van den volgende inhoud:

Aan Gedeputeerde Staten van de Provincie

De kerkeraad van de Gereformeerde kerk te ... als zoodanig wettig bij de Regering bekend naar de Wet van 10 Sept. 1853 (Staatblad no. 102), neemt door dezen de vrijheid, onder overlegging van een dubbel van het aanslagbiljet, op grond van art. 51 no. 1 der Wet van 26 Mei 1879 (Staatblad no. 82), Uw college beleefdlijk te verzoeken hem ontheffing en verdere vrijstelling van dien aanslag te verleenen, aangezien hij dezen in strijd acht met letter b [en c] annex de laatste alinea van art. 23 der genoemde Wet.

Met verschuldigde hoogachting, namens den kerkeraad voornoemd, Voorzitter, ... Scriba.

den 3. beide stukken in één couvert op te zenden binnen 3 maanden na de afkondiging van het kohier (zie voor dezen datum achterop het belastingbiljet) onder het volgende adres: Aan Gedeputeerde Staten van de Provincie ... te ...

Aann. Van letter c der wet mag in het adres dan alleen sprake zijn, wanneer ook of slechts ontheffing voor begraaftuinen wordt gevraagd. Voor kerk, pastorie of kosterwoning is het voldoende, dat in het adres letter b wordt vermeld. Namens Deputaten voornoemd, M. NOORDWIJ, Scriba.

DEP. CORR. MET DE OVERHEID.

Deputaten van de Gereformeerde Kerken voor de correspondentie met de *Hooge Overheid* achten zich geropen het volgende aan de overwegingen van de kerkeraden aan te bevelen.

Menige kerkeraad werd misschien reeds vroeger door het burgerlijk gemeentebestuur opmerksaam gemaakt, dat hij nog niet voldaan had aan art. 7 van de armenwet. Andere kerkeraden werden daarop niet attent gemaakt en hebben toch evenmin aan het voorschrift dier wet voldaan.

Uit dit verzuim vloeit echter, naar het slot van genoemd art. 7, voor, dat de diaconie „niet de bevoegdheid tot het aangaan van burgerlijke handelingen“ en dat o. a. *legaten, rechtstreeks aan haar vermaakt bij testament, voor haar bevoegdheid verloren gaan*, zoolks in het jaar 1896 nog het geval is geweest.

Is daarom, dat de jongste Synode van Middelburg, op voorstel der Deputaten, naar luid van art. 178 no. 4 harer acta besloot: „de kerkeraden te wijzen op de noodzakelijkheid, dat door hen in naam van of door de diaconie zelve worden voldaan aan art. 7 van de armenwet en dienovereenkomstig aan het dagelijksch bestuur der burgerlijke gemeente schriftelijk kennis gegeven van de bepalingen, uit de Dordtsche Kerkenordening, die betrekking hebben op het bestuur en de inrichting van de diaconie.“

Ter uitvoering daarvan bieden Deputaten aan de kerkeraden, aan wien het bij onderzoek ten gemeentehuis is gebleken, dat door hen tot dusverre niet is voldaan aan 't gestelde voorschrift der wet, het volgende ontwerp-schrijven met bijlage ten gebruike aan.

Aan het Bestuur der gemeente

De diaconie [kerkeraad] van de Gereformeerde kerk te ... als zoodanig wettig bekend bij de Hooge Regering heeft door dezen de eer U, ter voldoening aan de wet van 28 Juni 1854 (Staatblad no. 100), uit de Gereformeerde Kerkenordening van Dordrecht anno 1618/19, waarnaar de kerk voornoemd leeft — hiervan als bijlage te doen toekomen hare (de) bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur [van hare diaconie].

Namens de diaconie [den kerkeraad] van de Geref. kerk te ... Praeses, ... Scriba.

den

Bijlage.

Bepalingen uit de Kerkenordening van de Gereformeerde kerk te ... betreffende de inrichting en het bestuur der diaconie.

(Hier moeten nu volgen, uitgeschreven uit de Dordtsche Kerkenordening, zoolks die voorkomt in de acta van de Generale Synode van Dordrecht 1893, de volgende artikelen, welke telkens met hunne nummers moeten worden aangeduid namelijk de art. 2, 3, 24, 25, 26, 27, [38], 40, 79, 80 en 83).

Namens de diaconie [den kerkeraad] van de Geref. kerk te ... Praeses, ... Scriba.

den

Hierbij moet dit onder 't oog gehouden worden:

1. dat waar ter plaatse, in verband met art. 38 der Dordtsche Kerkenordening de diaconie niet af